

Referințe bibliografice

1. „Vocabularul societății plurale”, editat de Fundația pentru o societate deschisă, Timișoara, 1998
2. „Transformări globale”, David Held, Anthony McGrew, David G., Polirom, 2004
3. Leclerk G. „Mondializarea culturală. Civilizațiile puse la încercare” Știința 2002
4. Peter Burke „Renașterea Europei. Centre și periferii”, Polirom 2005

PREMISELE LOGICII DIALECTICE ÎN CERCETĂRILE SISTEMICE

Stasiev Grigore, dr hab., prof. univ., USM

Actualmente, ne confruntăm cu atitudinile negative ale unor savanți referitor la implementarea metodelor filosofice de studii în știință, inclusiv a logicii dialectice. Sub aspect gnoseologic acest fenomen este caracteristic științei în întregime, deoarece ea până la ora actuală rămâne divizată în ireconciliabili empirici și raționaliști. Sub aspect psihologic această atitudine mai este și o relictă a dezaprobării a totului ce odinioară a fost legat de marxism-leninism. Mai cu seamă, se deslușesc, lucru paradoxal, vocile celor, care nicicând nu au manifestat interes față de filosofie [1].

Nu se poate de confundat dialectica (măcar de aceea, că ea a fost într-o măsură mai mare dezvoltată de idealisti) cu acel materialism istoric și dialectic, militant (iar noi am mai adăuga și agresiv), care în fosta URSS se dădea drept filosofie statală, cu atât mai mult nici cu doctrina socială utopistă a lui K. Marx, ba, și mai rău, cu ideologia blestemată a bolșevismului, care a declarat că "științele naturii contemporane sunt la fel de clasă ca și filosofia și arta" [2, p. 135].

Logica dialectică, într-o anumită măsură, a fost creată de filosofii antici, indieni (școala locaiata, mil. 1 p.e.n.), chinezi (confuciana, s.s. 6-5 p.e.n.) și mai ales greci (Eraclito, Zeno, Aristotele). În continuare ea a fost dezvoltată de I. Kant, sistematizată și ridicată la o treaptă superioară de Gh. Hegel. Însuși Gh. Hegel se referea la dialectică ca la una din științele străvechi [3]. Și K. Marx și F. Engels nu odată au menționat (a se vedea lucrarea lui F. Engels "Ludwig Feuerbah și sfârșitul filosofiei clasice germane") că nu ei au creat dialectica, or au însușit-o prin împrumut la Gh. Hegel [4], desigur, dezvoltând-o. Deci, logica dialectică numără mii de ani, pe când bolșevicii s-au menținut cu cruzime la putere numai 73 de ani, compromițând grozav cu ideologia sa imorală însuși noțiunea de dialectică și atitudinea sa către ea. Problemele logicii dialectice și-au găsit soluționarea sa continuă în diferite orientări filosofice ale Lumii contemporane.

Incontestabil, problemele teoretice ale științei trebuie să fie cercetate și de pe pozițiile altor direcții filosofice.

Notoriul cercetător contemporan al istoriei științei, profesorul american L. Graham susține punctul de vedere că este imposibil de înțeles în toată amploarea mecanismele dezvoltării științei dacă va fi lăsată la o parte problema interacțiunii ei cu filosofia. O astfel de interacțiune, după el, este un important element al procesului de naștere și elaborare a uneia sau altei teorii științifice și ea nu poate fi pusă sub semnul întrebării. Pe parcursul întregii istorii a științei filosofia a executat o influență esențială asupra dezvoltării concepțiilor științifice cu privire la natură și, la rândul său, știința influența dezvoltarea filosofică [5, p.67].

Principiile dialectice au servit ca premise catalizatoare pentru apariția și consolidarea sistemologiei. Această continuitate, însă, rămâne decepționat reflectată în literatura de specialitate și filosofie. Astfel, în dicționarul *Progresul tehnico-științific* [6] ea nu este menționată. Generația tânără de specialiști în domeniul sistemologiei nu cunoaște sus-numita continuitate. Această discordie mai este agravată și de faptul reducerii esențiale a

numărului de ore a cursului universitar de filosofie și, deci, a cunoștințelor gnoseologo-metodologice insuficiente a studenților. Unii naturaliști, mai în vârstă, consideră că dialectica este depășită și înlocuită de învățatură despre sisteme.

Noțiunea de sistem are o istorie de lungă durată. Primele idei despre sisteme au apărut în filosofia antică (Platon, Aristotel). Stoicii tălmăceau sistemul ca un fel de ordine universală. Multă atenție se acorda examinării cunoașterii ca sistem. Caracterul de sistem al cunoașterii era menționat de către F. Şelling și Gh. Hegel. La baza sistemologiei se găsește principiul dialectic al legăturii universale a fenomenelor [7, p.427; 8, p.584].

Particularitățile caracteristice tuturor sistemelor sunt: a) organizarea (sau structura); b) capacitatea funcționării; c) istoria dezvoltării (evoluția).

Biologul-teoretician L.Bertalanffy, elaborând de prima dată în știința contemporană concepția generalizată de sistem, considera că sistemul este un complex al componentelor care se află în interacțiune. Sub sistem el înțelegea nu numai obiectele naturale, or și produse ale activității umane (mașini, utilaje, aparate, etc.). Actualmente ca sisteme se examinează și fenomenele sociale, situațiile. Pentru sistemele naturale este caracteristic faptul autoreglării.

Raportul dintre sistem și componentele lui se examinează ca dintre parte și întreg. Problema părții și întregului a fost înaintată în antichitate (Platon și, mai ales, Aristotele) și din timpurile acelea este abordată de toate curentele filosofice importante.

Organizarea oricărui sistem este determinată de cantitatea și relațiile componentelor lui, structurate într-o anumită ierarhie, ale cărei niveluri se complică de la cele inferioare spre cele superioare. Treapta de organizare a oricărui sistem, fiecare componentă a lui în parte pot fi examinate, în raport cu cele superioare, ca subsisteme; la rândul lor, ultimele, în raport cu cele inferioare lor, – ca sisteme. În așa mod, se manifestă unitatea continuității și discontinuității [1]. Fiecare treaptă superioară de dezvoltare, fiind în legătură de

continuitate cu cele inferioare, nu le anulează pe acestea, ci le include și le supune sieși, ridicând dezvoltarea la o treaptă calitativ nouă [1].

O importantă consecință a organizării ierarhice constă în aceea, că, pe măsura asocierii componentelor în unități funcționale mai mari, apar proprietăți noi, care lipseau la nivelurile inferioare. Cu alte cuvinte, proprietățile sistemului nu se reduc la suma proprietăților componentelor lui. Aceste proprietăți calitative noi se numesc emergente. De notat că în filosofie această noțiune, sub aspectul nereducerii formelor superioare de mișcare a materiei la cele inferioare, este cunoscută demult, devenind cu timpul un discernământ trivial. În științele naturii, și în special în ecologie, această concepere, cu regret, a fost conștientizată pe larg abia la sfârșitul sec. XX, mai cu seamă datorită lucrărilor lui E. Odum, ca principiu de emergență [10].

Principiul dezvoltării naturii de la simplu la compus prin complicarea gradului ei de organizare a fost dezvoltat mai cu seamă de școala șellingiană [1].

Cu cât mai compus este sistemul, cu atât mai multă informație el posedă, mai complicată este funcționarea lui, mai multe procese se petrec în el. De aceea cantitatea informației și valorile fluxurilor lor în natura vie sunt cu 20 ordine de mărime mai sporită, decât în natura moartă. Acest fapt determină deosebiri esențiale în autoreglarea sistemelor organice și anorganice.

Noțiunea ierarhie, ca tip de relații structurale din sistemele complexe polinivelare, caracterizat printr-o interdependență coordonată și organizată dintre diferite niveluri pe linie verticală, contribuie la perceperea mai perfectă a categoriei filosofice trecerea schimbărilor cantitative în schimbări calitative. Această trecere nu trebuie să fie înțeleasă mecanicist ca o sumare aritmetică a cantității. De notat că reducerea cantitativă duce la degradarea sistemelor naturale.

Funcționarea sistemului este totalitatea reacțiilor ce apar în el ca răspuns la acțiunile externe și duc la modificarea proprietăților

interne ale lui, la autodezvoltare. Influența externă este acțiunea mediului în care există și funcționează sistemul.

În plan filosofic astfel de interacțiune este multilateral studiată în raportul categoriilor contradicțiilor externe și interne. Unitatea și lupta contrariilor este una din legile de bază ale dialecticii ce exprimă sursa automișcării și dezvoltării naturii și realității istorico-sociale, cunoașterii. Esența obiectelor, fenomenelor este constituită de contrariile interne. Conceptul despre sisteme, organizarea (structura) și funcționarea lor determină mai distinct, convingător rolul contrariilor externe, ele în filosofia marxistă, în viziunea noastră, fiind subestimate. Se adeverește că ele prezintă forța motrică în modificarea sistemelor.

În încheiere, considerăm că în programele de instruire și în cadrul seminarelor teoretico/filosofico-metodologice pentru corpul didactic universitar, colaboratorii științifici din domeniul sistemologiei trebuie să fie recomandate pentru discuție teme referitoare la importanța principiilor dialectice în cunoaștere (de dorit cu participarea filosofilor).

Referințe bibliografice

1. Stasiev Grigore. Analiza filosofico-conceptuală a pedologiei ca știință fundamentală biosferologică. – Chișinău, 2006. – 310 p.
2. Егоршин В. Естествознание и классовая борьба // Под знаменем марксизма. – 1926. – № 6.
3. Hegel Gh. Science of Logic. – London, 1951.
4. Маркс К. и Энгельс Ф. Соч., в 30 т. Т. 21. – М.: Госполитиздат, 1961. – с. 301-337.
5. Грэхэм Лорен Р. Естествознание, философия и науки о человеческом поведении в Советском Союзе. – М.: Изд-во полит. л-ры, 1991. – 480 с.
6. Научно-технический прогресс. Словарь. – М.: Изд-во полит. л-ры, 1987. – 368 с.
7. Философский словарь. – М.: Изд-во полит. л-ры, 1987. – 592 с.

8. Философский энциклопедический словарь. – М.: Советская энциклопедия, 1989. – 816 с.
9. Bertalanffy L. General system theory. Foundations, development, applications. – New York, 1969.
10. Одум Ю. Экология. В 2-х т. Т. 1. – М.: Мир, 1986. – 326 с.

ОБРАЗОВАНИЕ ДЛЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ В КОНТЕКСТЕ ЕДИНОГО ИНФОРМАЦИОННОГО ПРОСТРАНСТВА: ТЕОРЕТИКО- МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ

Цырдя Т.Н., д. х. философских наук, профессор,
Государственный университет медицины
и фармации им. Николая Тестемицану, РМ
Семенюк Э.П., д. х. философских наук, профессор,
Украинский Государственный лесотехни-
ческий университет, г. Львов, Украина

Феномен образования, проблематика его философии и методологии имеет глубоко интегративную и системно-комплексную природу [1]. Соответствующие исследования, особенно сегодня, в условиях планетарного антропо-экологического кризиса, должны охватывать множество «пограничных» сфер, среди которых целесообразно было бы выделить такие как взаимоотношения образования с культурой и наукой, с религией и искусством, политикой и экономикой, правом и биоэтикой и т.п. [2]. В этом ряду в начале третьего тысячелетия, безусловно, особое место занимают информационные явления, информатика в целом, их влияние на образовательный процесс. Можно однозначно сказать, что без учета взаимосвязей и взаимодействий с ней сфера современного образования не может адекватно интерпретироваться и тем более успешно развиваться, причем